

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 02.12.2021
Published /Yayınlanma 31.01.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Karataş, C. & Çöl, C. (2022). Erzincan halk oyunları ezgilerinin ritim kalıplarına dair bir inceleme (Erkek barları örnekleme). *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(79), 95-105.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2916>

Cem KARATAŞ
<https://orcid.org/0000-0002-6453-3629>

İzmir / TÜRKİYE

Dr. Cenk ÇÖL
<https://orcid.org/0000-0002-6287-8199>

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Türk Sanat Müziği Bölümü, Afyon / TÜRKİYE

ERZİNCAN HALK OYUNLARI EZGİLERİNİN RİTİM KALIPLARINA DAİR BİR İNCELEME (ERKEK BARLARI ÖRNEKLEMİ)

AN INVESTIGATION ON THE RHYTHM PATTERNS OF ERZİNCAN FOLK DANCES MELODIES (SAMPLE: MALE BARS)

ÖZET

Her toplumun kendine özgü geleneksel bir kültürel yapısı vardır. Bu kültürel yapı içerisindeki örf, adet, gelenek ve görenek gibi uygulamalar yaşadıkları toplumların değerlerini yansıtmaktadır. Kültürel yapı içerisinde yer alan uygulamalardan biri de halk oyunlarıdır. Ülkemizin her bölgesinde farklı şekillerde icra edilen halk oyunlarının yörelere hatta köylere kadar inildikçe farklı tür ve biçimlerde icra edildiği görülmektedir. Halk müziği repertuarı içerisinde yer alan halk oyunları ezgilerinin halk müziği ezgilerinde olduğu gibi aynı hassasiyetle incelenip, kayıt altına alınması gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışma kapsamında yapılan literatür taramasında Erzincan yöresinde oynanan halk oyunları ezgilerinin ritimsel yönden incelenmesine dair herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olması bu çalışmanın ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. Bu çalışma 2021 yılında tarafımda hazırlanan "Erzincan Yöresi Halk Oyunları Ezgilerinin Ritimsel Yönden İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Araştırmada genel olarak veriler, literatür tarama yöntemi ve alanda kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Araştırmaya konu olan Erzincan yöresinde oynanan erkek barları oyunlarına ait toplam 14 adet eser tespit edilmiştir. Tespit edilen bu eserlerin ritim notaları üzerinden eserlerin ritmik yapısı ve ritim kalıpları incelenip sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ritim, Türk halk müziği usulleri, Erzincan halk oyunları, Erzincan yöresi ritim kalıpları, Erkek barları.

ABSTRACT

Each society has its own traditional cultural structure. Practices such as traditions and customs within this cultural structure reflect the values of the societies in which they live. One of the applications within the cultural structure is folk dances. It is seen that folk dances performed in different ways in every region of our country are performed in different genres and forms as they go down to the regions and even to the villages. It is thought that folk dance melodies in the folk music repertoire should be examined and recorded with the same precision as folk music melodies. The fact that there were no studies on rhythmic examination of folk-dance melodies played in the Erzincan region had an important role in the emergence of this study. This study was produced from the master's thesis titled "A Rhythmic Examination of Erzincan Region Folk Dances Melodies" prepared by me in 2021. In general, the data were obtained as a result of the literature screening method and interviews with the source persons in the field. A total of 14 works belonging to men's bar folk dances played in the Erzincan region, which is the subject of the research, have been identified. The rhythmic structure and rhythm patterns of these works were examined and presented through the rhythm notes of these works.

Keywords: Rhythm, Turkish folk music manners, Erzincan folk dance, Erzincan region rhythm patterns, Male bars.

Issue/Sayı: 79

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

1. GİRİŞ

Kültür, toplumların tarihsel süreç içerisinde yarattıkları ve sonraki nesillere aktardıkları her türlü maddi ve manevi değerler bütünü olarak ifade edilmektedir. Bu bakımdan bir kültürü oluşturan en önemli unsurlar ait olduğu toplumun yapısal özellikleri ve toplumsal uygulamalarıdır. Bu özellik ve uygulamalar, içerisinde “gelenek, görenek, adet” olarak tanımlanan kavramları barındırmasının yanı sıra toplumun bir arada yaşamasını sağlayan işlevsel olgulardır.

Kültürün devamlılığının sağlanması için yaşatılması ve aktarılması gerekmektedir. Bu bağlamda etkili olan en önemli unsurlardan biri müziktir. Müzik, kültürel bir olgu olmasının yanı sıra aynı zamanda sanat çatısı altında varlığını sürdürmektedir. Kültürün oluşmaya başladığı ilk aşamalardan itibaren başlangıçta pek çok unsuru içinde barındıran sanat olgusunun zamanla *müzik, oyun, şiir* gibi alanlara ayrılarak kendi alanlarında ürünler ortaya koydukları bilinmektedir. Bu ürünler, ezgi ve ritimden oluşmuşsa *halk müziği*, söz ve şiirden oluşmuşsa *halk edebiyatı*, bir takım ritmik hareketlerden oluşmuşsa *halk oyunları* adı altında kültür varlığını göstermektedir (Hoşsu, 1997, s. 3). Bu ürünlerin yaşadıkları toplulukların değerlerini yansıttığı pek çok araştırmacı tarafından dile getirilmektedir.

Toplumların kendine özgü kültürel yapısı içerisinde yer alan uygulamalarından biri de şüphesiz halk müziğidir. Bir müzik eserinin oluşmasını sağlayan üç temel unsur vardır. Bunlar armoni, ezgi ve ritimdir. Bu bakımdan Türk halk müziği adı altında sınıflandırılan yaratıların müzikal niteliğini belirleyen en önemli öğelerden bir tanesi de ritimsel yapıdır. Bu bağlamda Türk halk müziği müzikal açıdan incelendiğinde eserin ezgisel yapısı kadar ritimsel yapısı da o yörenin müzikal yapısının anlaşılması adına önemli veriler sunmaktadır. Türk halk müziği eserlerinin ritimsel yönden incelenmesi özelinde yapılacak olan çalışmalar, incelenecek toplumun kültürel/müzikal değerlerinin belirlenmesi ve eserlerin kayıt altına alınarak kalıcı hale getirilmesi açısından oldukça önemlidir. Türk halk müziği usulleri (ritim kalıpları) ile ilgili kaynaklar incelendiğinde genel olarak Türk halk müziğinde kullanılan ölçüler ve düzümler (metrik yapılar) göze çarpmaktadır. Fakat her yörenin ya da bölgenin kendine özgü ritimsel yapısı bulunmaktadır. Bu bakımdan Türk halk müziğinin usul yapısını çözebilmek için bölgesel, yöresel ve hatta mahalli sahalara kadar inip, kapsamlı araştırmaların yapılması gerekmektedir. Çünkü yörelere ve bölgelere göre değişen müzik ve oyun tavırlarında olduğu gibi, usul yapımızda da köylere kadar değişebilen, hatta aynı yöreye ait türkülerde bile usul değişiklikleri görülebilmektedir. Bu bakımdan Türk halk müziğinin ritmik yapı elemanlarından usullerimizi, geniş zamanlarda ve mekânlarda otantik (orijinal) haliyle tespit edip, tespit edilen bu verileri kaynağa dönüştürmek gerekmektedir (Terzi, 2015, s. 67). Bununla birlikte Türk halk müziği repertuarı içerisinde yer alan Türk halk oyunları türlerine ait oyun müziklerini de aynı çerçevede değerlendirmek gerekir. Türk halk oyunlarına ait müziklerin mevcut olan ritmik yapılarının metrik olarak tespit edilmesi, aynı zamanda tespit edilen bu yapıların geleneksel icra biçimlerinin de belirlenerek yöresel icra biçimlerinin birer çalınış, usul ya da tarzı şeklinde biçimlendirilmesi gibi bir yaklaşım da bu alandaki eksikliğin giderilmesi açısından oldukça önemlidir (Uzunkaya, 2012, s. 177).

2. ERZİNCAN HALK OYUNLARI

Tarihte pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış Erzincan halkı geçmişte yaşanmış olan işgaller ve depremlerden ötürü çok fazla göç yaşamak zorunda kalmıştır. Bununla birlikte bazı ilçelerinin komşu illere bağlanıp sonra tekrar Erzincan’a dâhil edilmesi nedeniyle diğer illerle olan etkileşimi oldukça fazladır. Göç ve nüfus etkisi gibi etmenlerden dolayı Erzincan, diğer illerin halk oyunlarından etkilenmiştir. Komşu illerde oynanan oyunların ve repertuarın benzerlik göstermesi bu durumu destekleyen en büyük kanıtlardan biridir. Tüm bu nedenler bir arada ele alındığında, çok fazla nüfus hareketinin olduğu Erzincan yöresinin halk oyunları türleri bakımından oldukça zengin olduğu görülmektedir.

Erzincan, halk oyunları türleri bakımından incelendiğinde çoğu kaynakta Bar bölgesinde yer alsa da bazı kaynaklarda Halay bölgesi içerisinde olduğu görülmektedir. Fakat çoğunlukla Bar bölgesi içerisinde olduğu ifade edilmektedir. “Bar” teriminin pek çok anlamı ve tanımı bulunmaktadır. “Bar kelimesinin kökenlerini araştıran yazarlar, oyun anlamına gelen bu kelimenin aslında, oyunlarda çalınan davul için kullanıldığını belirtmişlerdir” (Gözaydın, 2008, s. 43). Fakat Türk halk oyunları türleri arasında yer alan Bar, Kuzey Doğu Anadolu bölgesinde Erzurum, Kars, Bayburt ve Erzincan illerini kapsayan bu alan içerisinde oynanan oyunun adıdır. Erzincan oyun türlerinin esasını Bar teşkil etmektedir. Ancak folklorda kültür birliği nedeniyle Horon, Çiftetelli, Kaşık oyunları, Köçek oyunları gibi türler göze çarpsa da bir ayırım yapmak gerekirse Bar çeşidinden öteye gitmemektedir (Uçar, 1994, s. 25). Erzincan yöresinde genel olarak barlar oynansa da ilçeler bazında incelendiğinde halk oyunları

tür farklılıkları görülmektedir. Erzincan ilçelerindeki halk oyunları türlerinden bahsedecek olursak; Erzincan'ın doğusundaki Çayırılı, Tercan ilçelerinin Erzurum'a yakın olmalarıyla birlikte tarihi, sosyal ve ekonomik ilişkilerinden dolayı, özellikle müzik ve halk oyunları yönünden etkilenen bu ilçelerde barların yaygın olduğu görülmektedir. Erzincan'ın batısında ve güneyinde kalan Refahiye, Kemah, Kemaliye, Ilıç ilçelerinin de Sivas, Malatya, Elazığ gibi illerle bağlantıları ve yakın olmaları sebebiyle halayların yaygın olduğu görülmektedir. Bu arada Kemaliye (Eğin) halk oyunları ve türkülerinin Erzincan'dan çok farklı özellikler gösterdiğini belirtmek gerekir. Çünkü Kemaliye'nin (Eğin) coğrafi yapısı ve ulaşım imkânları itibarıyla dışarı ile bağlantısı azdır. Daha çok Elazığ ve Malatya ile irtibatlıdır (Taş ve Turhan, 2017, s. 35).

Yukarıda değinildiği gibi ilçeler arasındaki oyun türleri bakımından farklılıkların ortaya çıkmasındaki en önemli etken, ilçelerin yakın olduğu komşu illerle olan etkileşimlerinden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Fakat pek çok araştırmacının da dile getirdiği gibi Erzincan yöresinin halk oyunu türünü bar teşkil etmektedir. Barlar, kadın ve erkek barları olarak ikiye ayrılır. Kadın barları genel olarak sözlü, erkek barları ise genel olarak sözsüz (çalgısal) eserlerden oluşur. Erzincan yöresinde oynanan erkek ve kadın barlarının bazıları şunlardır; Üç Ayak, Sarhoş Barı, Koçeri, İki Ayak, Hoş Bilezik, Dello, Hançer Barı, Tavuk Barı, Timur Ağa (Temür Ağa) gibi oyunlar erkek barlarına, Kızardı Kayalar, Bahçeye İndim Ki, Çaya Kurdum Kazanı, Yaylalar, Kuyudan Su Çekerler, Kayada Yılan Öter, Bir Kuş Tuttum Alaca, Tamzara, Senelik, Sarıkız, Hava Hanım gibi oyunlarda kadın barlarına örnek olarak verilebilir (Uçar, 1994, s. 30-31).

Bar oyunu genellikle toplu ve dizi halinde oynanır. En az 3 veya daha fazla kişiyle oynanmaktadır. Bununla birlikte tek ve iki kişilik oynanan barlar da vardır. Örneğin; Davul Barı tek kişi, Turna Barı, Hançer Barı gibi oyunlar iki kişi tarafından sergilenirken, Başbar, Atabarı, Hoş Bilezik, İkinci Bar, Daldalan, Dikine bar, Sekme, Aşırma, Sarı Kız, Tamzara, Temir Ağa, Dello, Nari, Ondörtlü, Yengecan, Papuri, Garabet gibi oyunlar ise en az 3 ile 10 kişi tarafından oynanmaktadır (Gözaydın, 2008, s. 44). Genellikle Erzincan yöresine ait barların temel özellikleri, ağır başlayıp hızlanarak devam etmesidir. Karşılama oyunları hariç bütün barlarda zafer tablosuyla, heykelleşme olarak bitirilir. Oyunlarında çömelip doğrulma, el vurma ve dönme figürleri gibi hareketler bulunmaktadır (Uçar, 1994, s. 26-28).

Erzincan yöresi halk oyunlarında icrâ edilen çalgıların başında davul – zurna gelmekle birlikte Kemaliye (Eğin) bölgesinde çoğunlukla klarnet – davul çalgıları kullanılmaktadır.

3. RİTİM

Ritim kavramı genel olarak bakıldığında çok kapsamlı ve geniş bir konudur. Bu sebepten ritim kavramını anlayabilmek ve tanımlayabilmek için pek çok açıdan incelemek gerektiği düşünülmektedir.

Genel anlamda ritim, doğanın bütün olaylarında ve günlük yaşantımızda karşımıza çıkmaktadır. Kalbimizin atışı, rüzgârda bir ağacın sallanışı, bir kuşun uçuşu, lokomotif gibi mekanik araçların hareketi vb. olaylarla ritmin canlı örneklerini görür ve duyarız (Arseven, 2004, s. 47). Evrende her şey hareket halindedir ve evrenin sürekliliği de bu hareketin ritmik olarak yinelenmesine bağlıdır. Örneğin; dünyanın dönmesi, mevsimlerin tekrarı, gece-gündüz vb. olaylar gösterilebilir.

Ritim müzikte ise, “Müziği meydana getiren kısa ve uzun, simetrik veya asimetric ses değerliklerinin belli sıra veya sayı nispetlerince ve vurgulamalarla, düzenli bir akışa dönüşerek kulağımıza gelen ve her ezginin yapısına göre değişebilen özel yapı” (Terzi, 2015, s. 63) olarak tanımlanmaktadır.

İlkel topluluklarda müzik kavramı oluşmadan önce ritmin insan hayatında var olduğu birçok müzik araştırmacıları tarafından dile getirilmektedir. Alman besteci ve piyanist H.V. Bülow “Müzik başlangıçta ritimdi” cümlesiyle bu durumu açıklar niteliktedir (Demirsipahi, 2005, s. 26). Müziğin başlangıcında olduğu gibi insanın başlangıcında da ritim vardır. Demirsipahi, bir çalışmada bu konuyla ilgili şunları ifade etmektedir. “İnsan cenin halindeyken annenin kalp tartımları ile tanışır. Düzenli tartımla uyum içerisinde dünyaya geleceği süreyi huzur içinde bekler.” (2005, s. 26).

Ritim kavramı yukarıda bahsedildiği üzere hayatımızın büyük bir kısmında yer aldığı gibi müzikal anlamda da önemli bir yere sahiptir. Bir müziğin oluşmasını sağlayan önemli üç temel öğe vardır. Bunlar ezgi, ritim ve armonidir. Ritim tek başına müzik olmadığı gibi ritimsiz de bir müzik düşünülemez. Müzikte birleştirici unsur ritimdir. Orkestrayla icra edilecek eserin belli bir düzende seslendirilmesi ritim sayesinde olur. Ritim kavramsal olarak içinde usul, ölçü, vuruş, süre vb. gibi unsurları barındıran yapıyı ifade eder. Bir müziği anlamamız ve algılamamız ritim ve ritmik yapıyı oluşturan öğeler

sayesindedir. Bu yüzden müzikal açıdan ritim ve ritmik yapıyı oluşturan öğelerin iyi anlaşılması gerektiği düşünülmektedir.

Ritmik yapı unsurları içerisinde yer alan ve aynı zamanda yapılan bu çalışmanın içeriğinde kullanılan bazı kavramların tanımları şu şekildedir;

Usul: Belirli düzümlerin bir araya gelmesiyle oluşan, kalıp halinde tespit edilmiş ölçülerdir. Başka bir deyişle düzümün özel kalıplar haline getirilmiş hali olarak tanımlanmaktadır (Emnalar, 1998, s. 110).

Düzüm: Halk müziğinde düzüm denildiği zaman ölçüleri modüler olarak meydana getiren ikili ve üçlü yapıların inşaa ettiği takımlar anlaşılmaktadır (Terzi, 2015, s. 89). Örneğin; 7/8 değerindeki bir ölçü içerisinde sekizlik birimde ikili yapıda 2/8+2/8, diğeri ise üçlü yapıda 3/8 olarak gruplanır. Dolayısıyla 7/8 ölçüsü, 2/8+2/8+3/8, 2//8+3/8+2/8 ya da 3/8+2/8+2/8 gibi farklı şekillerde gruplardan meydana gelmektedir. Bu durum düzüm ile 2+2+3, 2+3+2 veya 3+2+2 olarak ifade edilmektedir.

Tempo / Hız: Dinlediğimiz herhangi bir müzik eserine istemli ya da istemsiz olarak eşlik etmek amacıyla yapılan el vurma (bir cisme vurma, ayak vurma vb.) gibi eşit aralıklı hareketlilik bize atımı verir. Bu sayede dinlediğimiz müziğin çözümlenmesindeki ilk adım olan atım bulunur. Ritmik yapının ilk katmanı olan *atımların* ölçülmesiyle de eserin *temposu (hızı)* belirlenir. Bir müzik eserinin *temposunu (hızını)* rakamlarla ifade edebilmek için metronom cihazı kullanarak ölçüm yapmak gerekir. Müzikte tempoyu belirlemek için kullanılan birime BPM (Beats per minute) adı verilir.

4. ERZİNCAN YÖRESİ ERKEK BARLARINA AİT ESERLERİN RİTİMSEL YÖNDEN İNCELENMESİ

Tablo 1. Erzincan Yöresi Erkek Barlarına Ait Eserler ve Ritimsel Yapıları

No	Eser Adı	Usul	Düzüm	Tempo (Bpm)	Çalgılar	İcra
1	Çingen Barı	9/8	2+2+2+3	245	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
2	Dello	4/4	1+1+1+1	118	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
3	Erzincan 2. Bar	6/8	3+3	110	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
4	Erzincan Ağır Bar	4/4	1+1+1+1	100	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
		2/4	1+1	120		
		6/8	3+3	114		
5	Erzincan Baş Barı	9/8	2+2+2+3	180	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
6	Havaçor	4/4	1+1+1+1	90-125	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
7	Hoş Bilezik	6/8	3+3	110	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
8	Koçeri	4/4	1+1+1+1	90-123	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
9	Nare	6/8	3+3	110	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
10	Sarhoş Barı	2/4	1+1	80	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
		6/8	3+3	110		
11	Sık Bar	6/8	3+3	112	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
12	Tamzara	9/8	2+2+2+3	202	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
13	Tavuk Barı	10/8	2+3+2+3	307	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)
14	Temür Ağa	4/4	1+1+1+1	92-110	Asma davul ve Zurna	Sözsüz (Çalgısal)

Tablo 1’de gösterildiği üzere bu çalışmada 14 adet eser incelenmiştir. İncelenen bu eserlerde 5 farklı usul (2/4, 4/4, 6/8, 9/8 ve 10/8), 5 farklı düzüm (1+1, 1+1+1+1, 3+3, 2+2+2+3 ve 2+3+2+3) ve 80 ila 307 BPM arasında tempo tespit edilmiştir. İncelenen eserlerin tamamı asma davul ve zurna çalgısı ile icra edilmektedir. Söz konusu incelenen eserlerin tümü sözsüz (çalgısal) yapıdadır.

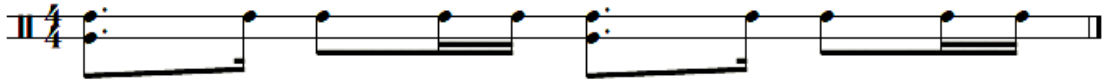
Nota 5. “Erzincan 2. Bar” Adlı Eserde Kullanılan Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

1.2.4. Erzincan Ağır Bar

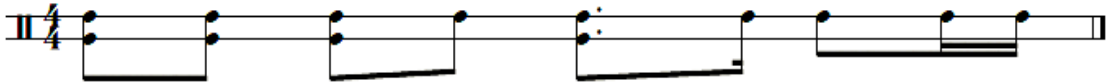
Eser üç bölümden oluşmaktadır. Eserin 4/4'lük ölçülen ilk bölümünde ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında dört farklı tip ritim kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ritim kalıplarının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

Nota 6. “Erzincan Ağır Bar” Adlı Eserde Kullanılan 1. Tip (En Sık Kullanılan) Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Nota 7. “Erzincan Ağır Bar” Adlı Eserde Kullanılan 2. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Nota 8. “Erzincan Ağır Bar” Adlı Eserde Kullanılan 3. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

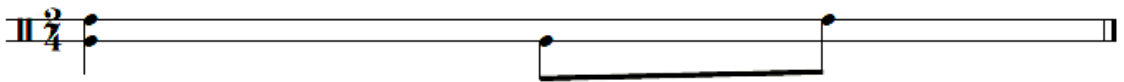

Nota 9. “Erzincan Ağır Bar” Adlı Eserde Kullanılan 4. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Eserin 2/4'lük ölçülen ikinci bölümünde ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında iki farklı tip ritim kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ritim kalıplarının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

Nota 10. “Erzincan Ağır Bar” Adlı Eserde Kullanılan 1. Tip (En Sık Kullanılan) Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Nota 11. “Erzincan Ağır Bar” Adlı Eserde Kullanılan 2. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Eserin 6/8'lik ölçülen üçüncü bölümünde ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında tek tip ritim kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ritim kalıbının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

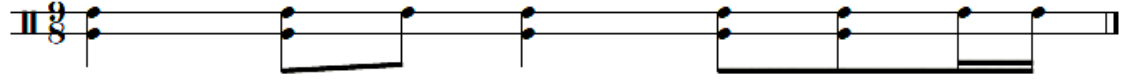
Nota 12. “Erzincan Ağır Bar” Adlı Eserde Kullanılan Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

1.2.5. Erzincan Baş Barı

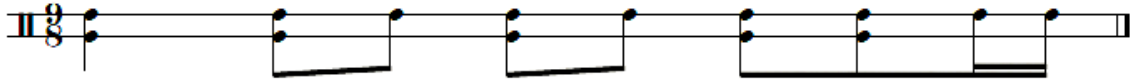
Ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında üç farklı tip ritim kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ritim kalıplarının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

Nota 13. “Erzincan Baş Barı” Adlı Eserde Kullanılan 1. Tip (En Sık Kullanılan) Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Nota 14. “Erzincan Baş Barı” Adlı Eserde Kullanılan 2. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Nota 15. “Erzincan Baş Barı” Adlı Eserde Kullanılan 3. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

1.2.6. Havaçor

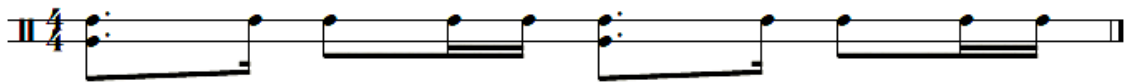
Ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında dört farklı tip ritim kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ritim kalıplarının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

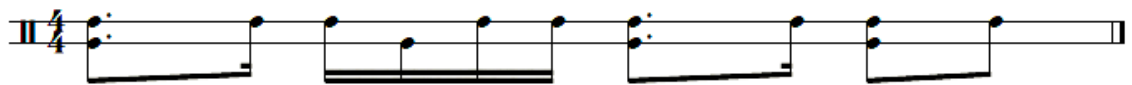
Nota 16. “Havaçor” Adlı Eserde Kullanılan 1. Tip (En Sık Kullanılan) Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Nota 17. “Havaçor” Adlı Eserde Kullanılan 2. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Nota 18. “Havaçor” Adlı Eserde Kullanılan 3. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

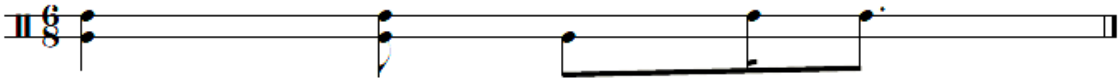
Nota 19. “Havaçor” Adlı Eserde Kullanılan 4. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

1.2.7. Hoş Bilezik

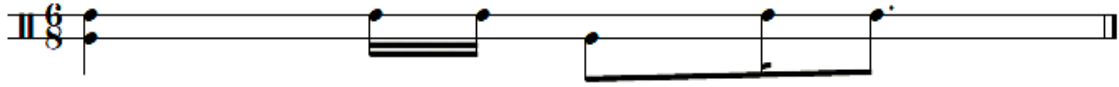
Ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında üç farklı tip ritim kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ritim kalıplarının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

Nota 20. “Hoş Bilezik” Adlı Eserde Kullanılan 1. Tip (En Sık Kullanılan) Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

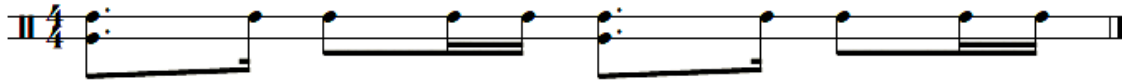
Nota 21. “Hoş Bilezik” Adlı Eserde Kullanılan 2. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

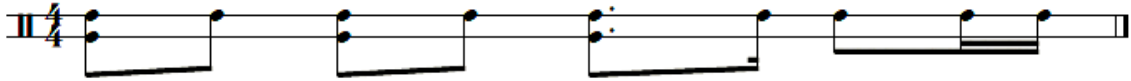
Nota 22. “Hoş Bilezik” Adlı Eserde Kullanılan 3. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

1.2.8. Koçeri

Ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında eserin ezgi yapısına göre 1. ve 2. ölçüsünde kullanılan ritim kalıplarının eserin sonuna kadar aynı sırayla tekrar ettiği tespit edilmiştir. Bu ritim kalıplarının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

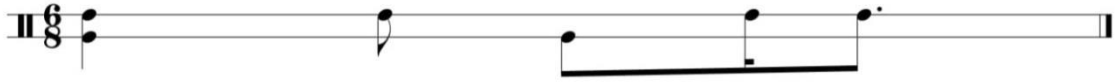
Nota 23. “Koçeri” Adlı Eserde 1. Ölçüde Kullanılan Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Nota 24. “Koçeri” Adlı Eserde 2. Ölçüde Kullanılan Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

1.2.9. Nare

Ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında tek tip ritim kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ritim kalıbının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

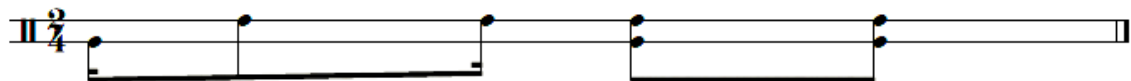
Nota 25. “Nare” Adlı Eserde Kullanılan Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

1.2.10. Sarhoş Barı

Eser iki bölümden oluşmaktadır. Eserin 2/4'lük icra edilen ilk bölümünde ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında iki farklı tip ritim kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ritim kalıplarının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

Nota 26. “Sarhoş Barı” Adlı Eserde Kullanılan 1. Tip (En Sık Kullanılan) Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

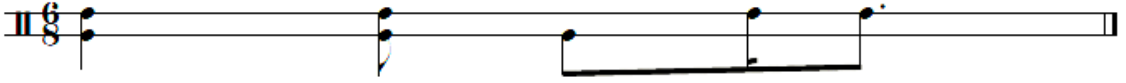

Nota 27. “Sarhoş Barı” Adlı Eserde Kullanılan 2. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Eserin 6/8'lik icra edilen ikinci bölümünde ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında iki farklı tip ritim kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ritim kalıplarının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

Nota 28. “Sarhoş Barı” Adlı Eserde Kullanılan 1. Tip (En Sık Kullanılan Ritim Kalıbının) Asma Davul Notası

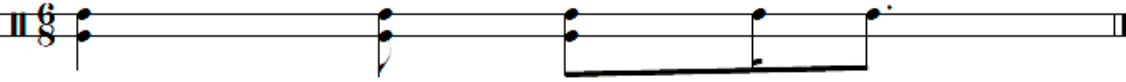
Nota 29. “Sarhoş Barı” Adlı Eserde Kullanılan 2. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

1.2.11. Sık Bar (Sıklama)

Ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında iki farklı tip ritim kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ritim kalıplarının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

Nota 30. “Sık Bar (Sıklama)” Adlı Eserde Kullanılan 1. Tip (En Sık Kullanılan) Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Nota 31. “Sık Bar (Sıklama)” Adlı Eserde Kullanılan 2. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

1.2.12. Tamzara

Ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında tek tip ritim kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ritim kalıbının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

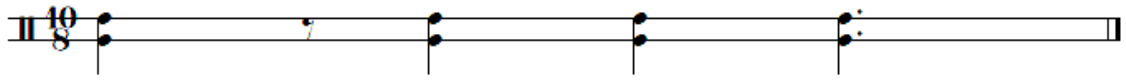
Nota 32. “Tamzara” Adlı Eserde Kullanılan Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

1.2.13. Tavuk Barı

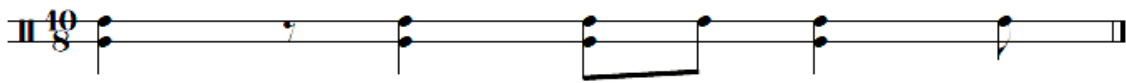
Ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında üç farklı tip ritim kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ritim kalıplarının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

Nota 33. “Tavuk Barı” Adlı Eserde Kullanılan 1. Tip (En Sık Kullanılan) Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

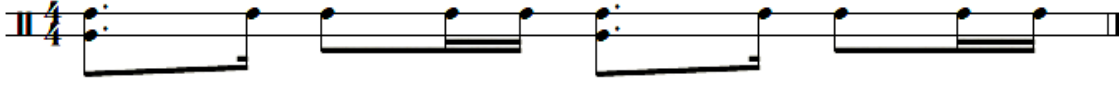
Nota 34. “Tavuk Barı” Adlı Eserde Kullanılan 2. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

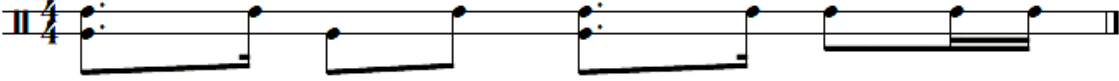
Nota 35. “Tavuk Barı” Adlı Eserde Kullanılan 3. Tip Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

1.2.14. Temür Ağa

Ezgiye eşlik eden asma davulun icrasında eserin ezgi yapısına göre 1. ve 2. ölçüsünde kullanılan ritim kalıplarının eserin sonuna kadar aynı sırayla tekrar ettiği tespit edilmiştir. Bu ritim kalıplarının asma davulla icrası aşağıdaki gibidir.

Nota 36. “Temür Ağa” Adlı Eserde 1. Ölçüde Kullanılan Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

Nota 37. “Temür Ağa” Adlı Eserde 2. Ölçüde Kullanılan Ritim Kalıbının Asma Davul Notası

2. SONUÇ

Bu araştırma kapsamında incelenen Erzincan yöresinin zengin kültürel bir birikime sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu kültürel birikimin oluşmasında yörenin coğrafi konumu önemli rol oynamıştır. Yörenin çevre illerle yakın bir temas içerisinde olmasından dolayı o bölgelere yakın ilçe ve köylerde halk oyunları benzerlikleri (horon, karşılama, halay vb.) görülmüştür.

Yörede yapılan derleme çalışmasıyla kayıt altına alınan eserlerin tamamı kaynak kişiler tarafından zurna ve asma davul çalgısı ile icra edilmiştir. Derleme sonucunda yörede oynanan erkek barlarına ait 14 adet sözsüz (çalgısal) eser tespit edilmiştir. Eserlerin usul yapısı incelendiğinde Türk halk müziğindeki ana, birleşik ve karma usul yapılarından oluştuğu görülmüştür. Bu eserlerde 2/4, 4/4, 6/8, 9/8 ve 10/8’lik usuller kullanılmıştır. Usullerin yüzde 35’i 6/8, yüzde 29’u 4/4, yüzde 18’i 9/8, yüzde 12’si 2/4 ve yüzde 6’sının 10/8’lik olduğu tespit edilmiştir. Bazı eserlerin kendi içerisinde birden fazla usul yapısını barındırdığı görülmüştür. Bu eserlerden ilki Sarhoş Barı (2/4-6/8), ikincisi ise Erzincan Ağır Bar (4/4-2/4-6/8)’dir.

Eserlerdeki ezgilere eşlik eden asma davulun icrasında kullanılan ritim kalıplarının iki farklı şekilde meydana geldiği gözlemlenmiştir. Bunlardan birincisi belirli tartımların bir araya gelmesiyle oluşan ritmik cümleler, ikinci ise ezgi yapısını oluşturan müzik cümlelerine göre seyreden ritim kalıpları olarak belirlenmiştir.

Yöresel icrayı en iyi şekilde yansıtan kaynak kişiler genelde aynı eseri her seslendiriş esnasında farklı şekillerde yorumlayabilmektedirler. Bu farklı yorumlama şekillerini *doğal ortam* (oyuncuyla icra etme (yarışma, düğün vb.)) veya *yapay ortam* (oyuncusuz icra etme) gibi etkenler altında gözlemek mümkündür. Bununla birlikte aynı eser yöredeki farklı icracılardan dinlendiğinde de ezgisel ve ritimsel motif farklılıkları göze çarpmaktadır. Bu bağlamda yöreye hâkim usta icracılar eserleri her icra ettiklerinde yöresel motifleri içerisinde barındıracak şekilde kendine has bir yorum sergilemektedir. Bu bakımdan aynı yöre içerisindeki icrasal farklılıklar eserlerin geleneksel olarak kabul gören tek bir icra şeklinin olmadığını göstermektedir.

Türk halk müziği ve Türk halk oyunları müziklerine dair yapılmış olan derleme çalışmalarının genel olarak ezgilerin tespit edilmesi ve notaya aktarılması üzerine olduğu görülmektedir. Ne yazık ki bir müzik eserinin oluşmasını sağlayan diğer unsurlardan biri olan ritim konusunda yeterli çalışmalar bulunmamaktadır. Bu sebepten yapılan bu çalışma alana ve yöreye katkı sağlaması açısından oldukça önemlidir. İleride yapılacak olan bu tarz çalışmalara kaynak oluşturması hedeflenmektedir. Bununla birlikte bu perspektifteki çalışmaların başka bölge ya da yöreler içinde yapılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Arseven, V. (2004). *(Vasili Öküzçü 1919-1977) Biyografisi Makaleleleri ve Müzik Eserleri*. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Demirsipahi, C. (2005). Tartım Bilim/Ritmoloji. *Folklor/Edebiyat*, 42(11), 25-38.
- Emnalar, A. (1998). *Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Gözyaydın, N. (2008). *Türk Halk Oyunları Antolojisi* (2. Baskı). İstanbul: Koridor Matbaacılık.
- Hoşsu, M. (1997). *Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı*. İzmir: Kombassan A.Ş.
- Taş, F. ve Turhan, S. (2017). *Erzincan'a Girdim Ne Güzel Bağlar Erzincan Türküleri 1*. Erzincan Valiliği: HTC Ofset Matbaa.
- Terzi, C. (2015). *Türk Halk Müziğinde Metrik Yapı Nota Örnekleriyle Ölçüler ve Düzüm Sistematiği*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Yayınları.
- Uçar, M. (1994). *Erzincan'da Giyim Kuşam Halk Oyunları ve Halk Türküleri*. Ankara: Özyurt Matbaası.
- Uzunkaya, E. (2012). Appraising Traditional Rhythmical Structures of Turkish Folk Dances Musics as a part of Meter and "Usul" Concepts. *Journal of Human Sciences*, 9(2), 176-187.